

Оксана ГРИНЕНКО
(Київ, Україна)

**Статті Симона Петлюри
на сторінках журналу “Тризуб”
під псевдонімами**

Після здобуття Україною державної незалежності постать Симона Петлюри займає почесне місце серед борців за волю свого народу. Все своє життя він присвятив справі побудови Української держави, і його самовіддана праця заслуговує на шану і пам'ять. Але, С. Петлюра був не тільки організатором збройних сил молоді Української Народної Республіки, а й талановитим журналістом, блискучим публіцистом, редактором, глибоко ерудованим літературним критиком. В його доробку понад сотня статей, заміток, рецензій. Симон Петлюра завжди мав власну думку на події в його житті, в цьому йому допомагали природній дар та ерудиція. Своїми влучними міркуваннями намагався виховати читацьку аудиторію в дусі патріотизму, любові до України. В своїх статтях С. Петлюра давав реалістичні оцінки тогочасного життя та планів на майбутнє. Його творчість вражає переконливою аргументацією, правдивістю, об'єктивністю, логікою. Симон Петлюра був впевнений, що прийде час і Українська держава стане незалежною

Після поразки української визвольної боротьби С. Петлюра перебував у Польщі, а останні півтора року свого життя мешкав у Франції. Головний отаман прибув до Парижа у жовтні 1924 року. З його приїздом тут сформувався важливий осередок державного центру УНР, який закликав до співпраці всіх представників українських емігрантських організацій, у тому числі й опозиційних. С. Петлюра був впевнений, що необхідно використати друковане слово “для пропаганди, обґрунтування і всестороннього з'ясування ваги української проблеми” [1, с. 251]. З цією метою в жовтні того ж року він разом зі своїми соратниками В. Прокоповичем та П. Чижевським обговорили ідею

створення часопису, його назву, програму, організацію роботи редакції, головні теми. Журнал, який мав об'єднати розпорошених по світах українців довкола ідеї відродження Української держави, вийшов під назвою “Тризуб” – символом України. Встановити ім'я художника, що намалював логотип журналу – неможливо. Логотип: державний герб розміщений у сонячному колі, від якого в усі боки розходяться промені. Літери “Тризуб” розміщені півколом і помережані українським орнаментом. Цей логотип був незмінним протягом усього періоду виходу журналу аж до 1940 року.

Симон Петлюра став організатором і одним з активних авторів тижневика.

Перше число журналу “Тризуб” вийшло 15 жовтня 1925 року. С. Петлюра в передовій статті розповідає про завдання нового тижневика. “Розпочинаючи видання наше, ми свідомо виступаємо під знаком – Тризуба, як символа Української Державности. Цей символ буде нам завжди в нашій праці і критерієм її і тією метою, до якої ми змагатимемося йти, розкриваючи зміст української державної ідеології та виясняючи шляхи і методи національного будівництва”. [2, с. 1]

В часописі Симон Петлюра подавав передові статті без підпису, а решту статей за псевдонімами й криптонімами, такими, як В. Марченко, В. Салевський, Г. Рокитний, В. М., О. Р., О. Р-ний, СИ-ТО, СТ., В.

В першому числі вийшла стаття “Перед широким світом” підписана В. Марченко – псевдонім С. Петлюри. В якій автор писав: “Ми уважаємо себе ні морально, ні ідейно не розбитими. Поки зберігається у нас ця відпорна сила... доти ми уявляємо собою для ворога потенціальну небезпеку”. [3, с. 5]. Автор вважає, що багато чого зроблено на чужині, особливо українськими науковцями, які переросли “в певну культурну і інтелектуальну силу” [4, с. 7]. Але, час уже виходить на широку міжнародну арену і закликає вчених і професорів, особливо науковців з Праги і Падебрад, вийти поза межі Чехословаччини та стати відомими як науковому, так і громадському світові. “Річ іде про утворення Українського Академічного Комітету в Празі, як академічної організації, що об'єднує зусилля українських наукових товариств, які перебувають на чужині, на ґрунті розвитку української науки та нав'язання контакту з созвучними міжнародними науковими організаціями” [5, с. 7]. Всі ці завдання та наслідки можуть мати не лише наукове, а й національно-громадське значення. С. Петлюра надавав цьому великого значення, адже нові зв'язки з представниками

світової науки надають широкі перспективи для інформування суспільства про українську справу.

В статті “Нова “республіка” на Україні” Г. Рокитний (С. Петлюра) подає ґрунтовний аналіз національного питання в Україні, а, саме, створення єврейської республіки на півдні українських земель. Територія майбутньої автономної одиниці мала простягнутися від Дніпра до річки Інгулець з виходом до Чорного моря і столицею – Одесою. Протягом 1926 року тут повинні були оселитися сто тисяч єврейських родин. Ідея створення такої адміністративної одиниці виникла ще в 1922 році. Ініціаторами цього проекту виступили більшовики, “але в кожному разі можна ствердити, що рішуче значіння для дальшого розвитку практичної реалізації цього проекту набули де - які впливові круги міжнародного жидівства” [6, с. 4–5]. Автор доводить, що багаті єврейські організації створили в США фонд, спеціально призначений для колонізації півдня України. Цей крок з боку радянської влади “зачіпає інтереси українського народу, його державности і спивжиття його з жидівською людністю” [7, с. 6].

Стаття “Дебют в Женеві” В. Салевського (С. Петлюри) розповідає про українських послів, що приїхали в Женеву на конгрес меншостей і розповіли про низку явищ характерних для польської урядової політики після військового захоплення українських земель. “Посли заявляють, що становище, утворене польською владою на цих землях в стосункові до українського населення та його національних прав, остільки тяжке, що вони – законні представники цього населення – не в стані далі боронити інтереси останнього перед польською владою. Всі заходи, яких вони в цьому напрямку вживали, не дали бажаних наслідків, отже вони, парламентарні депутати, примушені тепер звернутися до громадської opinіoні цілого світу та притягти увагу її до того, що творить згадана влада над українським населенням” [8, с. 3]. Автор звертається до польської громадськості, що не потрібно ускладнювати українсько-польські відносини і потрібно примусити уряди, які приходять до влади у Польщі, виконувати зобов’язання і заяви дані перед цілим світом від імені Польщі що до прав українського населення. Виступ українських депутатів в Женеві направлений на те, щоб політики світу не забували про зобов’язання польської влади. В той же час С. Петлюра критикує українських дипломатів. Що саме хотіли сказати урядовці? Поскаржитися світові про те, як Польща притісняє українців, чи доказати Європі, що польський уряд в боротьбі з кому-

нізмом бореться з національними змаганнями українського народу? На жаль, виступ послів справляє акт розпачу. “Стисло кажучи, змістові заяви, адресовані “широкому світові”, бракує загально-українського національного масштабу, тому вона й не може рахувати за великий резонанс” [9, с. 8]. Все це справляє “вражіння якоїсь невиразності, непослідовності і суперечності цілої політики, що її провадять українські послі” [10, с. 11].

Симон Петлюра уважно слідкував за подіями в Україні. Найбільше його цікавила так звана “народна влада”, яка на той час там панувала. Особливу увагу С. Петлюри привернула міліція і органи юстиції. В статті “Міліція пана Балицького і юстиція пана Скрипника” Г. Рокитний (С. Петлюра) подає чітку характеристику цим двом урядовцям і їхньому оточенню. Автор звинувачує Балицького, який очолює міліцію і одночасно є і комісаром внутрішніх справ і начальником ГПУ та карного розшуку і Скрипника, комісара юстиції і заодно головним прокурором совнаркому України, в тому, що вони арештовували і розстрілювали дуже багато людей в Україні. “Імена Балицького і Скрипника перейдуть в історію нашого народу не лише як імена огидливих зрадників, а й як імена найлютіших катів його, що мають на своїй совісті сотні тисяч замучених братів, а на руках гарячу кров, яка по народному повір'ю, ніколи не одмивається” [11, с. 8]. С. Петлюра характеризує цих людей та їхнє оточення, як хабарників, корупціонерів, людей, які зловживають владою, яким притаманне почуття безкарності. Це основні риси більшовицької влади.

Радянська влада намагалася обесчестити українську еміграцію, довести, що політичної еміграції не існує. Саме так про неї говорив один з редакторів “Пролетарської Правди” Щупак. Але голова уряду УРСР Чубар, на з'їзді комсомолу України, в своїй промові застерігає, “В своїй буденній праці ви не уявляєте собі, товариші, що поруч з радянським урядом робітників і селян є за кордоном ще другий “уряд” УНР Симона Петлюри – “уряд” без території, без людей. А цей “уряд” готується за допомогою Чемберлена знову спробувати зруйнувати наше будівництво, пошкодити трудящому народові йти мирним шляхом до соціалізму. Щоб остаточно знищити цю небезпеку, ми мусимо не тільки покласти надію на червону дипломатію та її переговори, але й стежити за тим, щоб у нас тут не було прихильників нової боротьби з нами, прихильників спілки з буржуазією” [12, с. 4]. Як видно із статті С. Петлюри “Ловці душ” підписану В. М., що Чубар змушений

відзначити, що уряд УНР таки існує і визнає, що “є люде, що схиляються до петлюрівщини” [13, с. 5] і тому застерігає комсомольців від прихильності до політичної еміграції. Очевидно, були підстави так говорити. Варто зазначити, високопосадовець “уважав потрібним встановити різницю між концепцією УНР і УСССР і переконати своїх молодих слухачів в невідповідальності та шкідливості першої з них для інтересів “робітничо – селянської” України, з чого на його думку, випливає доцільність і перевага для цих інтересів другої” [14, с. 5] Різниця між урядом УНР і урядом УРСР полягає в тому, перший уряд є національним за своєю ідеологією, а урядом УРСР править Москва і він тільки на словах є самостійним. Україна фактично стала колонією Росії. С.Петлюра доводить, що Чубар, виступаючи перед комсомольцями і закликаючи їх вивчати історію України, може добитися того, що молодь “співаючи сьогодні Інтернаціонал, завтра затягне “Ще не вмерла” [14, с. 8]. Порівнюючи уряди УНР і УРСР, Чубар не навів переконливих доказів на користь другого. Комсомольці роздумуючи над цими питаннями можуть прийти до висновку, що це “перекладання відповідальності за долю України з хворої голови на здорову... Уряд УНР пішов на тяжку жертву в інтересах державних, але він ніколи не відрікався від ідеї державної самостійності України... не тяг свого народу в ярмо державної залежності і економічного поневолення” [15, с. 9]. Це відрізняє уряд УНР від уряду УРСР. С. Петлюра робить висновок, що цей виступ Чубаря зайвий раз доводить про позитивне національно-політичне і ідеологічне значення діяльності української еміграції для кристалізації тих процесів, що відбуваються в Україні.

До теми, національних відносин С. Петлюра повернувся в своїй статті “Російська меншість” на Україні, яку написав під псевдонімом В. М. Представники українського радянського уряду поїхали до Москви з доповіддю про свою діяльність в різних галузях державного будівництва. І надіялися, що їхню працю належно оцінить верховний орган Радянського Союзу. Але доповідь Чубаря про економіку України не викликала великої зацікавленості. Найбільшу увагу на з’їзді приділили російському питанню в Україні. Дискусії з приводу національного питання підняв Ларін, який почав доводити, що російська меншість в Україні пригноблюється. Навів декілька конкретних фактів і закінчив свої обвинувачення – найстрашнішим і “Петлюра, мовляв, робив те саме” [16, с. 4]. Українські делегати почали заперечувати

аналогію з Петлюрою. Різниця між національною політикою С. Петлюри і уряду УРСР, на думку Затонського була у висівках. За словами цього комуніста “Петлюра перекрашував висівки, щоб відділити українське селянство від російських селян та робітників. А ми їх перекрашуємо для того, щоб зміцнити пролетарську диктатуру” [17, с. 5]. І почали наводити статистичні дані про відсутність будь-якої небезпеки для російської культури в Україні. Ось кілька з них: українських видань – 56,7%, а російських – 40%, в Донбасі тільки 20% шкіл українських, а російських – 80%, з'їзд комуністичної партії України, пленуми ВУЦК і засідання Раднаркому проводиться виключно російською мовою і т.д. Тому розмови про утиски російської мови в Україні не мають під собою підстав. Під час дебатів Затонський сказав “чи можна здійснювати (на Україні) керівництво пролетаріату над селянством, коли пролетаріат – російський, а селянство – українське” [18, с. 7]. Щоб усунути цю суперечку придумується рецепт “українізації”. Тобто, що б робітники в розмовах з селянами не заглядали в словник, а спілкувалися з ними вільно українською мовою. Не хай селяни думають, що над ними панують і забирають їхнє майно не чужі люди, а “свої” брати, бо розмовляють по нашому. Виступи Затонського і Петровського допомагають зрозуміти антинаціональну політику в Україні.

В своїй статті “З літературного сита” С. Петлюра (псевдонім СИ-ТО) подає огляд газет і журналів, що виходять на еміграції. Характеризуючи газету “Благовістник” ч. 1 – орган Української Православної Автокефальної Церкви, автор доводить, що аполітичність церкви тільки на словах. Насправді, газета виступає проти С. Петлюри і “петлюрівщини”. Не менш гостро критикує “Нову Україну” в якій манія “вчити всіх демократизмові, правилам національної політики і іншим річам, і все це в тоні докторальної претенціозності та власної бездоганності” [19, с.22]. С.Петлюра намагається вести виважену полеміку, переконливо аргументувати свої позиції.

Ще не раз головний отаман звертається до теми “українізація”. Його стаття “Українізація на Кубані та Північному Кавказі” підписана Ст. Більшовики змушені були рахуватися з українською національною свідомістю на Кубані і Донщині. Місцеве населення прийняло українізацію. На Кубані на початок 1926 року функціонував Український Педагогічний Технікум, який відіграв важливу роль в подальшому рухові за українізацію. На той час діяли українські курси при Кубпе-

дуніверситеті, викладалося українознавство в кількох десятках шкіл з російською мовою. Великою перешкодою на шляху до українізації був брак інтелігентних сил, а з іншого боку – політика українського Совнаркому, яка нехтувала національним обов'язком – об'єднувати українську спільноту через українізацію. Місцеве населення самотужки переборювало заборони на культурне життя. Рух за українізацію поширився і на Північний Кавказ. Крайовий партком був змушений ухвалити постанову в справі українізації шкіл, діловодства і в культурній справі. Це була маленька перемога щодо справи українізації. Українська національна свідомість примусила рахуватися з собою радянські установи.

В подальшій своїй статті “З приводу українізації Червоної армії” О. Р. (С. Петлюра) висвітлює, як проходили ці процеси насправді. Військові частини українського військового округу користуються російською мовою. Українські солдати відправляються служити за межі України, а сюди присилають служити новобранців з Москви, калмиків, білорусів та ін. Зрозуміло, що вони не підлягають українізації. Вищий склад військових не знає української мови і пояснює це тим, що бракує підручників, відсутністю військової термінології. Але ці труднощі “були б значно зменшені, коли б український совнарком знайшов в собі сили повести боротьбу с саботажем, що безумовно в цій галузі провадиться командним складом і політичними органами. Сподіватися такої мужности від совнаркому немає ніяких підстав” [20, с.19] Більшовицькі військові округи могли б використати військову термінологію армії Української Народної Республіки і це полегшило б роботу комісії, утвореної в Харкові при школі червоних старшин ім. В.У.Ц.В.К. для вироблення військової т термінології. Проведення цієї українізації наблизило би час надходження національної влади в Україну.

Закінчуючи аналіз статей С. Петлюри в журналі “Тризуб” під псевдонімами, можна прийти до висновку, що автора цікавили різноманітні теми. І до якої б галузі українського життя С Петлюра не доторкнувся, він завжди умів знайти такі слова, форму, щоб донести до читача своє бачення на проблему.

Джерела і література:

1. Сучасна українська еміграція та її завдання // Петлюра С. Статті / упор. О.О. Климчук. – К., 1993.
2. [Передова стаття] // Тризуб. – 1925. – 15 жовтня. – Ч. 1.
3. Марченко В. Перед широким світом // Тризуб. – 1925. – Ч. 1
4. Там само // Тризуб. – 1925. – Ч. 1.
5. Там само // Тризуб. – 1925. – Ч. 1.
6. Рокитний Г. Нова “республіка” на Україні // Тризуб. – 1925. – Ч. 2.
7. Там само // Тризуб. – 1925. – Ч. 2.
8. Салевський В. Дебют в Женеві // Тризуб. – 1925. – Ч. 4.
9. Салевський В. Дебют в Женеві // Тризуб. – 1925. – Ч. 5.
10. Там само // Тризуб. – 1925. – Ч. 5.
11. Рокитний Г. Міліція пана Балицького і юстиція пана Скрипника // Тризуб. – 1925. – Ч. 9.
12. В.М. Ловці душ // Тризуб. – 1926. – Ч. 26–27.
13. Там само // Тризуб. – 1926. – Ч. 26–27.
14. Там само // Тризуб. – 1926. – Ч. 26–27.
15. Там само // Тризуб. – 1926. – Ч. 26–27.
16. В.М. “Російська меншість” на Україні // Тризуб. – 1926. – Ч. 30.
17. Там само // Тризуб. – 1926. – Ч. 30.
18. Там само // Тризуб. – 1926. – Ч. 30.
19. СИ-ТО. З літературного сита // Тризуб. – 1926. – Ч. 20.
20. О.Р. З приводу українізації Червоної армії // Тризуб. – 1926. – Ч. 14.

Оксана Гриненко (Київ, Україна) Статті Симона Петлюри на сторінках журналу “Тризуб” під псевдонімами.

В журналі “Тризуб” за 1925–1926 роки були опубліковані статті С. Петлюри під псевдонімами, в яких гостро критикується влада більшовиків в Україні, висвітлюються національні питання, піднімаються проблеми українізації, приділяється увага українській пресі на еміграції.

Ключові слова: “Тризуб”, журнал, Симон Петлюра, псевдонім

Оксана Гриненко (Київ, Україна) Статті Симона Петлюри на сторінках журналу “Тризуб” под псевдонімами.

В журнале “Тризуб” за 1925–1926 года были опубликованы статьи С. Петлюри под псевдонимами, в которых остро критикуется власть большевиков, освещаются национальные вопросы, поднимаются проблемы украинизации, уделяется внимание украинской печати в эмиграции.

Ключевые слова: “Тризуб”, журнал, Симон Петлюра, псевдоним

Oksana Hrynenko (*Kyiv, Ukraine*) **The Petlura's articles with pseudonyms in "Tryzub" magazine.**

In 1925 and 1926 in the magazine "Tryzub" S. Petlura published his articles under the pseudonyms. In these articles the power of Soviet authorities in Ukraine was strongly criticized. The national question was highlighted as well. The problem of implementing the Ukrainian language in all spheres of social life was a point at issue. Also the great attention was dedicated to the Ukrainian Press in immigration.

Key words: "Tryzub", magazine, Symon Petliura, pseudonym